

Tredje roten, tomt 76

varteret Värnamo

Femtonde roten 1637–87

Kyrkogatans norra sida Ö. Hamngatan –
nuvarande Fredsgatan

Sjunde roten 1657–70

Börge Anfastsson Glasmäster 3.76 ö

1637–54: 2 mtl, 1656: 1.20 1657: –26 (VII), 1657h: 1, 1658: 2, 1659–62: 1½, 1663: 1–74, änkan 1675–81

M1676: 1 tomt

Gustavi tomtöreslängder 1670–75, änkan 1676–81

Det framgår av en längd över tegelleveranser 27.11.1632, att Börge glasmästare redan då bodde i Göteborg.

Anders Larsson Sergeant (stavat Skiärsant) under kapten Lars Göstesson vände sig i kämnärsrätten den 13.6.1649 mot Gunla Börge glasmästares för okvädingsord. Hon hade kallat honom för en ”skiälm-skult”.

Den 15.1.1649 kom för rådhusrätten *hovmästarinnan välb.Fru Beata Oxenstiernas* till Näs tjänare, *Erik* vid namn, besvärande sig över en glasmästare här i staden, Börge vid namn, vilken hade skrivit en smådeskrift i *kapten Isak Starks* namn till hovmästarinnan. Skriften upplästes i rätten.. Den handlade om en soldat av en hovmästarinnans Boldeley (?) och ”uti garnisonen i Varberg rymder”.

Börge glasmästare försvarade sig med, att han på *Rafwel Profossens* inrådan och samtycke hade skrivit detta brev och uppläst det för honom. Han tillfrågades av rätten, om Isac Starck kände till brevet, vilket han förnekade. I väntan på ytterligare förhör insattes Börge glasmästare i fängsligt förvar.

Den 15.2.1649 inkallades Rafwel Profoss för rådhusrätten och bekände, att när han kom hit till staden för att fasttaga den soldat, som hade rymt från garnisonen, hade soldaten beklagat sig över att han saknade något att leva av i fängelset. Då hade profossen frågat honom, om han hade någon släkt här i staden, som kunde hjälpa honom, så att han kunde få underhåll eller hjälpa honom att bli frigiven ur fängelset. Han sade då, att Börge glasmästare var släkt till honom. Profossen följde då soldaten till glasmästaren och sade till denne: Kunne i hielpa denne soldaten, så giören i wäll. Han hade inte bett honom att skriva till hovmästarinnan. Varpå Börge glasmästare satte sig ned att i kapten Isac Starks namn skriva till hovmästarinnan och uppmana henne att i den rymde soldatens ställe sätta sin bonde, som soldaten hade lejt, annars skulle annat göras åt saken.

Profossen Rafwel remitterades till krigsrätten. Börge glasmästare ställde som borgen för att han skulle komma till rätten följande måndag *Anders Knutsson* och *Anders Eriksson*. Den 18 februari gav rätten Börge glasmästare dilation till påsk (Påska) om hovmästarinnan och kapten Isac Stark samtyckte till det.

23.6.1649 anklagade *sergeanten Anders Larsson* under manhaftig kapten Göstessons kompani vid kämnärsrätten Gunnela (Börjesdotter) Börge Glasmästares för att hon skällt honom för skälm. Rätten frågade Gunella, hur det kom sig att hon hade antastat sergeanten med sådana okvädingsord. Han hade, då hon krävde honom, alldeles nekat till sin skuld till henne på 4 d kmt. I hastighet hade hon då låtit undslippa sig dessa skällsord. På rättens uppmaning förklarade hon, att hon om sergeanten bara visste det som var ärligt och gott, varför hon slapp undan med åtvarning om försiktighet i framtiden.

Vid samma rätt vände sig en hustru *Karin Larsdotter* den 9.2.1672 (och tidigare) mot mästare Börge glasmästare. Han hade brutit ett brev hennes man hade sänt henne och behållit det allt för länge ("i överflöd hos sig behållit"), enligt Karin i hela 12 dagar. Börge glasmästare sade sig vid *hustru Catarina Caspers hörne* ha fått det av en båtsman, som bodde på Hisingen. Båtsmannen hade frågat glasmästaren, om han visste, vem som rådde om brevet. Börge sade sig blott ha haft det från aftonen till morgonen därpå, då han tillsammans med Rafwel Persson och Joen Börjesson tog det till underskulden, där det lästes upp i Karins närvaro. Hon var mycket förtörnad över att brevet hade brutits.

Börge glasmästare klagade över att Karin narrade till sig hans lärodräng och påstod sig ha funnit hustru Karin sittande på lärodrängens knä, vilket hon ansåg, att han måste bevisa. Han beskyllde henne för att hålla ett lättfärdigt hus. – Rätten ålade Börge, att inom 8 dagar för rätten presentera sin fångstman till brevet.

Möjligen var Karin identisk med *hustru Elin Ifwars svärdotter Karin Larsdotter*. Den 9.9.1670 klagade Börge Glasmästare i kämnärsrätten över att hustru Elin Ifwars hade kommit överdrucken in i hans hus och överfallit hans hustru "med onyttig mun". Hon hade slagit honom för bröstet och sagt att alla, som var inne i rummet hos honom – d.v.s. också Anders Eriksson och underskulden – skulle drabbas av olycka. Då slog Börge henne för näsan för att genom att han fick blod av henne avvärja hennes försök att genom trolldom skada dem. Sin blånad hade hon enligt vad han hävdade fått genom hon hade varit så drucken, att hon ramlat omkull och stött sig mot spisen, inte av hans slag.

Socialvård på 1680-talet

Den 11.11.1686 omtalar magistratens protokoll, att ledamöterna av stadens "arvs- och justitiecologium" rådmännen *Anders Henriksson, Laurent Böker* och *Sven Arell* hade skickats för att undersöka, hur det stod till med den gamla och ålderstigna änkan Gunhild Börge glasmästares, som nu i några års tid av ålder och sjuklighet hade varit sängliggande. Det talades i staden om att hon skulle lida stor nöd av "vanrykt och vårdslöshet". En man vid namn *Sven Horn* hade för två år sedan eller något mera tagit hand om hennes lösa och fasta egendom för att i gengäld enligt avtal sköta och underhålla henne. Men Sven Horn skulle enligt rätten vara "av så släte och ringa villkor, att han själv mycket svårt efter brödet haver". Rådmännen fann Gunhild i ett mycket miserabelt tillstånd. Hon hade beklagat sig över att lida nöd och sakna både mat och dryck. Rådmännen hade besett alla rum och vinklar i huset och begärt av Sven Horns hustru, att hon skulle visa dem sitt matförråd och sin visthusbod. Där fanns varken bröd, sovel eller dryck och "så alldeles slätt och platt intet" utan blott och endast ett stycke av en rå oxlever. Den gamla människan var så uthungrad, att ingenting kunde ses på hennes lekamen utom hud och ben. Dessutom fanns där kvar nästan intet eller platt intet av mobilier och husgeråd, trots att det kunde utläsas av det inventarium, som upprättats, när Sven Horn tillträdde huset, att där hade funnits "en och annan lösören henne tillhörig". Hus och gård var också mycket fördärvade och spislar och skorstenar så

bristfälliga, att grannarna beklagade sig över, att det var stor fara för eldsvåda. Sven Horn försvarade sig med att änkan skulle vara skyldig honom över 174 d smt. Rätten konstaterade, att Sven Horn var oförmögen att väl och försvarligen föda och underhålla den gamla sängliggande änkan Gunhild, som därför var i fara för att dö och fördärvas av vanrykt, vilket man fann okristligt och oförsvarligt.

Sven Horn hade dessutom inte någon arvsrätt i gården utan de rätta arvingarna var änkans barnbarn i Stockholm, som ännu var omyndiga. Man beslöt därför att Sven Horn omedelbart skulle utrymma hus och gård.

Magistraten fann det vara sin ämbetsplikt att accordera med någon annan redlig man, som mot skälig ersättning kunde försörja och underhålla den gamla människan. Men i samband med att Sven flyttade från gården skulle gode män noga besiktiga och uppteckna i vilket tillstånd den befann sig, eftersom Sven Horn måste redovisa allt, vad han hade emottagit, när han tillträdde gården.

I ett brev till magistraten (EIIa:6) 1690 gav *Truls Dahlman* uppgifter om sina utgifter för sal Börge glasmästares gård och änkan sal Gunella glasmästares begravning i Gustavi den 2.4.1688.

Philip Knifwesmed 11 roten VII *Philip Knivsmed R15* (16de roten 1654) 1655: 2 mtl, 1656:-20 1657: - 10 (VII), 1657h-16 1658: 1, 1659-60: 1/2 (se tidigare rote).

Erik Gunnes änka När?

Nils Båssman R15 1638 1 mtl

I rätten behandlades den 3.3.1690 skeppslöjtnanten Lars Anderssons (Balcks) hustru Bothilda Corneliidotters begäran, att hon tillsammans med sin man till ett billigt och skäligt pris skulle få inlösa avlidna Börge Anfästsson glasmästares och dess avlidna änka Gunilla Börgesdotters hus och gård. Eftersom hon befanns vara släkt till de döda fick hon rätt att köpa gården. Den 4.9.1693 lät löjtnanten under amiralitetet Lars Balck första resan lagbjuda hus och gård på Kyrkogatan mellan Sven snickares gård å västra och sal Christopher badares gård å östra sidan, som han köpt av avlidne Börge glasmästares arvingar för 170 rdr. Lars Balck måtte snabbt ha gjort sig av med gården, ty på denna plats i tomtöreslängden omtalas 1696 skomakaren Johan Kiällersson (Berg).

Så blev denna gård liksom gården väster härom i många år framåt bebodd av skomakare. Johan Kieller betalade för hemmavignsel i oktober 1693. Två av Johan Kieller skomakares barn begravdes den 19.10.1695 och 30.11.1700. Den 10.7.1702 lånade Johan Kiellersson Bergh av sin svägerska *Gunilla Svensdotter* för att betala sin svåger *Matthias Eriksson knivsmed*. Gården ägdes 1.7.1707-1711 av skomakaren Bengt Bengtsson Miö (bror till *skräddaren Måns Miö* i 4.133). Han ägde 1698 tomt på Drottninggatan (se 4.112). Han flyttade härifrån till 4.132 i samband med att han gifte sig med Ester Toresdotter, änka efter målaremästare Jonas Eriksson Grope.

Bengt Miö sålde då 3.76 till skomakaren Fredrik Biörnsson och hans hustru, som var dotter till *Petter Hansson*. Makarna pantsatte den 17.8.1714 gård på Kyrkogatan mellan skomakare Erik Hall i väster och f.d. Anders Ringkarls gård i öster. De hade av Gustavi kyrka lånat 200 d smt för att till skomakaren Mäster Bengt Miö betala, vad de var skyldiga honom på gårdeköpet av hans gård på Kyrkogatan, vilket var Bengts dotter Saras barnepengar, som hon ärvt efter sin mor. Gårdens byggnader taxerades 1715 blott till 150 d smt. 1717 omtalas på gården utom Fredrik Biörnsson och hans hustru Ingiel Jöransdotter *gesällen Magnus Jernberg* och *läregossarna Jonas Jonsson* och *Lars Andersson*

Enligt obligation den 21.9.1722 (förnyad 1.2.1727) hade Fredrik Biörnsson av sin ”fader” (styv- eller svärfader?) *bonden Lars Eriksson i gården Espered i Angered* socken på sitt gårdebrev på husen på Kyrkogatan lånat 100 d smt, varefter Lars Eriksson den 25.9.1727 lät uppbjuda gården första gången. Samma år värderades gården.

Gården kallades i tomtöreslängden 1730 rättaren Sven Anderssons gård. Där bodde enrollerade *packhuskarlen Gustaf Pehrsson* och *båtekarlen Nils Ramstedt*.

Vid bouppteckningen den 16.10.1734 efter hustimmermannen Hans Larssons avlidne hustru Bengta Börjesdotter, brorsdotter till *Lars Flygare*, sades makarna äga hus på Kyrkogatan mellan madame Ingeborg Carlman i öster och avlidne skomakaren Erik Halls änka i väster. I tomtöreslängden kallas Hans Larsson samma år fattig. Han pantsatte den 21.12.1737 sin gård på Kyrkogatan till avlidne *länsmannen Erik Rengborgs* barns förmyndare *länsman Jonas Lindquist* och *nämndeman Börge Eriksson* i Manered.

Vid konkursauktion den 4.8.1743 inköptes borgaren Hans Larssons på Kyrkogatan belägna gård av skomakaren Anders Kieller för 200 d smt. Skomakaren Kieller står för gården i tomtöreslängden 1745–53. Den 4.7.1746 lånade han 200 d smt av *skepparen Jonas Holm* och pantsatte då gården. Cautionister för lånet var *skomakaremästarna Anders Berg* och *Carsten Steinback*. Om Anders Kieller sades det i avkortningslängden 1752, att han var utfattig och inte ägde något att betala utskylderna med. Inneboende hos honom var 1753 *hamnfogden Martin Weber*. 1754 bodde Kieller 8.54.

Gården ägdes 1755 av avskedade soldaten Taxings änka Anna. 1759 var *besökaren Matthias Strömberg* inneboende.

Den 6.4.1761 lät tunnbindaren Mäster Anders Zehler (burskap 28.9.1759) första gången uppbjuda ett på Kyrkogatan mellan madame Floranders hus å östra och skomakare Jöns Eklings gård å västra sidan beläget hus och gård, som Zehler enligt uppvisat köpebrev hade köpt den 13.6.1760 av hustru Anna Taxing för 2 000 d smt. Man frågar sig, när ombyggnad kunnat ske, som motiverade det höga priset.

Anders (el. Andreas) Zehler hade uppenbarligen köpt gården som måg, ty hans hustru, som efterlevde honom, hette Brita Maria Taxing. Andreas Zehler avled 13.2.1767. I bouppteckningen den 29.4.1771 värderades gården till 1 701 d smt. En dotter *Elin* var gift med *sjömannen Wennerbom*, dottern *Anna*, död 19.11.1781 med *hustimmermannen Lars Råberg* i hans andra äktenskap. Zehlers änka Britta Marias yttrade sig i en skrivelse till magistraten 12.9.1770 (EIIb:142) angående *hustimmermannen Kieller Tallströms* krav på 100 d smt av hennes avlidne man, för vilka pengar Nils Berg hade gått i borgen (lån 21.5.1765).

Efter Zehlers död kom huset, som var ett tvåvåningshus, att få dubbla ägare. Gården tillskrives visserligen Zehlers änka i 1770 års tomtöreslängd men i bouppteckningen den 7.7.1774 efter tunnbindaren Ivar Ahlgren (burskap 20.6.1738) anges undervåningen, värderad hela 1 300 d smt som hans tillhörighet. Ahlgren avled redan i februari 1770, varför det är troligt att hans änka Christina Ekelund köpt gården efter hans död. Övervåningen sägs i bouppteckningen 1774 tillhöra överskärare Johan Kihl. Ahlgrens mågar var: *Anders Carlbeck* (gift *Christina*, död i barnsäng 18.10.1765), *tunnbindaremästare Christian Tribler*, död 6.3.1767 gift dottern *Anna Christina* (omgift *tunnbindaregesäll Fredrik Norbom*) Sönerna hette *Elias* och *Andreas*.

1775 betalas tomtöret av tobaksbindare Carl Gustaf Låssberg och överskärare Johan Kihl. Dessa båda – Låssberg nu kallad klädesvävaremästare – lät den 2.2.1778 uppbjuda ett i stadens tredje

kvarter på Kyrkogatan mellan före detta skomakaren Jöns Eklings eller nu mera Claes Peters och Vincent Odenii hus å västra samt David Frolanders å östra sidan beläget hus och gård, vilket tunnbindareänkan Christina Ahlgren den 3.7.1773 och 26.7.1774 sålt till dem för 2 000 d smt (366 rdr 32 skill specie 30-penning 12 rdr 10 sk. 8 rst).

Låssberg flyttade snart till Nordstaden. Den 2.6.1796 utauktionerades för utsökning förre brännrivaktmästaren Carl Gustaf Låssbergs änkas Britta Wetterblads i åttonde roten nummer 18 vid Kronhusgatan belägna utmäta halva tomt och inköptes av faktoren *Johan Fredrik Bauer* för 76 rdr 32 skill specie (se också 9.31 och 9.34).

Halva gården 3.76 köptes 1781 för 2 000 d smt av jordegumman eller barnmorskan, komminister Peter Kylins änka Beata Caisa, död 11.10.1789. Enligt bouppteckningen den 5 november s.å. efterlämnade hon hälften i hus och tomt på Kyrkogatan (bestående av tre rum i nedre våningen, kök, hela vinden åt gatan och en vedbod i gården) mellan änkan Florander i öster och skraddaren Odenius i väster. Hennes del i gården såldes nu av arvingarna för 350 rdr och berättas 1790 tillhöra avskedade styckjunkare Holmer.

Den andra delen av huset ägdes 1785–87 av sadelmakare David Sting och 1790 av jungfru Christina Litzberg. När hela kvarteret brann natten mellan den 2 och 3 mars 1792 bodde *bokbindaren L.P. Kjempe* hos jungfru Litzberg. År 1795–1800 talar tomtöreslängden om ödetomt. Bagaremästare Johan Anders Jansson äger 1807 3.74–76 (uppbud 20.5.1799)

Senare uppbud av 3.76

Se 3.75.